

Т.В. Родіонова

к. ю. н., доц.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ПОКАРАННЯ

Реформування пенітенціарної системи та зміни у кримінально-виконавчому законодавстві щодо міжнародних стандартів поводження із засудженими поставили перед Україною завдання створити таку систему виконання і відбування кримінальних покарань засудженими до позбавлення волі, яка б могла визначити пріоритетні умови та засоби для їх виправлення і ресоціалізації, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Політика державна має бути спрямованою на забезпечення прав і свобод людини, а її законодавство приведено у відповідність до міжнародних норм та стандартів, і направлене на диференціацію виконання покарань та індивідуальний підхід як до засуджених, так і до осіб, які звільнились з місць позбавлення волі.

Особливе місце в реалізації даного напрямку належить Державній пенітенціарній службі України, в структурі якої є органи і установи виконання кримінальних покарань.

Аналіз кримінально-виконавчого законодавства, наукових джерел, правозастосовчої практики Державної кримінально-виконавчої служби дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі вирішення проблеми ресоціалізації засуджених, потребує якісно нових підходів до розуміння цього соціального явища.

Усі засуджені перед виходом на волю, незалежно від віку, статі, соціального статусу, життєвого досвіду, стану здоров'я, мають багато спільних нагальних проблем, з якими вони зіткнуться на волі. Всі ці проблеми, в першу чергу, пов'язані із входженням колишнього ув'язненого до нового мікросередовища. Існує також проблема самостійного задоволення своїх як базових потреб, так і потреб вищого рівня.

Законодавець процес соціальної адаптації розглядає як прибутковий лише особам, звільненим від відбування покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі. Зокрема у ст. 1 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк». Під поняттям *соціальна адаптація* розглядається комплекс правових, економічних, організаційних, соціально-психологічних та інших заходів, які здійснюються щодо звільнених осіб з метою пристосування до умов соціального середовища, захисту їх прав і законних інтересів [1, с. 203].

Так, І.В. Шмаров, аналізуючи проблему адаптації осіб, які відбули покарання у виді позбавлення волі, свого часу висловив думку про те, що соціальна адаптація є не тільки процесом пристосування до нового соціального середовища після звільнення, освоєння нових соціальних ролей і функцій вільних членів суспільства, але й «процесом виправлення і перевиховання засуджених під час відбування покарання, оскільки він є зрештою процесом їх етичної, психологічної та організаційної підготовки до життя на волі» [2, с. 20].

Здійснюючи підготовку до звільнення осіб з пенітенціарної установи, насамперед, потрібно розуміти, що така особа була деякий час ізольована від суспільства як природного середовища існування. Враховуючи цей аспект проблеми, фахівці повинні зважати на

фактор різкої зміни потреб за час перебування в умовах позбавлення волі, конкретні потреби особистості в умовах відбування покарання та брати до уваги ті потреби, які виникають після звільнення.

Проблеми пов'язані із задоволенням первинних потреб з метою забезпечити основні умови життєдіяльності людини. Такі проблеми як оформлення та відновлення документів, що ідентифікують особу; наявність житла; працевлаштування; проблеми зі здоров'ям; потреби соціального характеру, що виникають із входженням особи до нового середовища.

Державна політика має всебічно сприяти успішній соціальній адаптації таких категорій громадян. Адже, в переважній більшості в таких осіб виникають труднощі на шляху відновлення своїх соціальних ролей та повернення до звичайних умов життєдіяльності. В свою чергу, це призводить до того, що такі особи знову повертаються до кримінального шляху.

Зміст діяльності суб'єктів, які займаються підготовкою засуджених до звільнення, регламентуються «Кримінально-виконавчим кодексом України», Законом України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», а також багатьма нормативно-правовими актами. Окрім того, суспільство повинно змінювати ставлення до засуджених, які звільнилися з місць позбавлення волі і не останню роль у цьому має відігравати держава.

Проте сьогодні ресоціалізація та соціальна адаптація звільнених осіб проходить дуже складно, оскільки цей процес потребує фінансової підтримки з боку держави, але передбачені заходи не завжди встигають змінюватися відповідно до потреб суспільства.

Список використаної літератури

1. Шкута О.О. Наукові погляди на проблему виправлення і ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання в колоніях середнього рівня безпеки. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: юридичні науки.* Запоріжжя : ЗНУ, 2010. № 4. С. 201–206.
2. Шмаров И.В. Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказания. Проблема социальной адаптации. Москва : Юрид. лит., 1974. 136 с.